

A MAGYARSÁG HELYZETE A DUNAMEDENCÉBEN¹

RENDKÍVÜL MEGTISZTELŐ reám nézve az a szíves meghívás, amely lehetővé teszi nekem, hogy a világ egyik legrégibb és leghíresebb angol egyetemén Önök előtt hazám ügyének szószólója lehetek. Rendkívüli az alkalom, de rendkívüli Magyarország szempontjából a tárgy fontossága is, amelyre az Önök figyelmét felhívni akarom, mert a trianoni béke Magyarország ezeréves történelmében csakis a mohácsi csata katasztrófájával hasonlítható össze, amelynek következtében Magyarország majdnem kétszáz évre három részre szakadt és az egész magyar Alföld tőzsgyökeres magyar lakosságával török uralom alá került, amit teljesen kiheverni többé sohasem tudott. Amikor tehát igaz hálámat és köszönetemet fejezem ki Cambridge egyetemének azért, hogy jövöltából ezen rendkívüli jelentőségű kérdéstről ily előkelő pódiumról szólhatok, nem titkolhatom el, hogy bizonyos elfogultság vesz rajtam erőt, vajjon képes leszek-e arra, hogy Magyarország ezen életkérdését, jövőjének ezen sorsdöntő problémáját olymódon hozzam kapcsolatba Európa egyéb aktuális nagy politikai és gazdasági kérdéseivel, hogy ez az Önök érdeklődésére komolyan számot is tarthasson. Magyarország végre is kis ország európai szemszögből nézve és nem nagy súllyal bír. De mai sorsa össze van kötve a Dunamedence többi népének a sorsával, sőt, hogy helyzetét teljesen ítélessük meg, még tágabb geográfiai és történelmi perspektívából kell reá egy pillantást vetnünk.

Európának az a területe ugyanis, amelyen a világháború következtében a politikai uralmi viszonyokban és az államok határaiban mélyreható változások állottak be, amelyet röviden az európai kontinens politikai földrendésterületének nevezhetünk, tulajdonképp egy széles stráfot alkot, amely északon a finn öböltől le délen a Száva-Duna vonalig, a Balkán félsziget alapvonalaig, a germán és orosz néplakterülete között déli irányban szélesedve terül el. Ezen terület minden részén új államok és új állami határok keletkeztek. A háború előtt ennek a területnek a birtokosa három nagyhatalom volt, Oroszország, Németország és Ausztria-Magyarország.

Ma Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, a Csehszlovák állam, Ausztria, Magyarország, Jugoszlávia és Románia, tehát kilenc ország osztozkodik ezen terület fölött, amelyen azonban nem kilenc, hanem 13 nemzeti öntudatra ébredt nemzet lakik: az esztek, let-

¹ Szerzőnek, a Magyar Szemle Társaság elnökének a cambridgei egyetemen, november végén tartott előadása, eredeti magyar szövegében. *A szerk.*

tek, litvánok, lengyelek, csehek, tótok, ruthének, osztrák-németek, magyarok, szlovének, horvátok, szerbek és a románok.

Történelmi szemüvegen nézve, ezen események lényege abban foglalható össze, hogy az említett kis nemzetek, amelyeknek egy nagy része évszázadokkal ezelőtt független volt, amelyekre azonban a XVI. századtól kezdve egy irányból a sokkal erősebb orosz, a másik irányból a germán nép terjesztette volt ki hatalmát, újból önállókká váltak és több-kevesebb szerencsével független államokat alapítottak.

Két hatalmas és számban túlsúllyal bíró nép a közöttük lakó kis népek fölött a múltban tehát megosztzkodott és hatalmát reájuk kiterjesztette. Ebben az osztályban a germán nép járt volt annak idején jobban, mert miután Ausztria eredetileg germán államnak volt tekinthető, az ő révén a szóbanforgó területnek és népeinek nagyobb része került germán, mint orosz uralom alá. A germán politikai erő igazi reprezentánsai ugyanis 1866-ig, a porosz-osztrák háborúig, illetve 1870-ig, amikor Németországban Poroszország vette át végleg a vezetést, az ausztriai ház, a Habsburgok voltak. Maguk a Habsburgok is 1867-ig Ausztriát mindig német államnak tekintették és a francia politika is XIV. Lajos óta, amikor a germán túlsúly ellen harcolt, mindig a Habsburgok hatalmának a megdöntésére törekedett.

Ezt az osztályt, amely így 300 év alatt alakult volt ki, az Ausztriában élő szláv népek ébredése után a pánorosz politika a maga javára szerette volna megváltoztatni, illetve újból rendezni, különösen amióta a török uralom alól függetlenné váló Balkán szláv népeinek irányítását és vezetését, ha nem is formailag, de lényegileg annál inkább kézbe vette volt.

Az orosz-osztrák-magyar és az orosz-német összeütközés a világháborúban az orosz és a germán nép történelmi törekvéseinek szempontjából tulajdonképpen ezzel az értelemmel bírt és amikor azt a kérdést vetjük fel, hogy vajjon a létesített új rendezés helyes-e, lehet-e tartós, amikor azt vizsgáljuk, hogy milyen kilátásai vannak a jövőben, sohasem szabad megfélemlenünk, hogy milyen faktorok idézték elő azt az állapotot, amelyet ez az új rendezés megszüntetett és hogy ezek a faktorok milyen hatást fognak a jövőben a történelem menetére gyakorolni.

A harcban az osztozkodó két partner elvérzett, nem új osztály lett az eredménye ennek a küzdelemnek, hanem az, hogy a 300 év előtt szerzett pozíciók mindkettő kezéből kisiklottak és a kis népek újból talpra állottak.

Az az egy azonban bizonyos, hogy Németország és Oroszország politikai elsüllyedése és népeinek mai tehetetlensége a világtörténelem átmeneti jelensége csak. Németország belső vajúdása és nemzetközi pozíciójának háttérbe szorulása máris vége felé közeledik, Oroszország pedig, amely ma 170 millió lakossal bír, de egy emberöltő múlva 250 millió lelket fog előreláthatólag számlálni, mérhetetlen erőforrások felett rendelkezik még és előbb-utóbb bizonyosan szintén talpra fog állani. Nagy és erős nemzetek a történelemben azonban mindig arra törekedtek, hogy a gyengébbeket a maguk járszalagára fűzzék. Tették ezt hol barbár elnyomás útján, hol humánu-

sabb és szabadelvűbb eszközök alkalmazásával; és semmi ok sincs feltételezni, hogy az emberi természet megváltozott volna, vagy hogy a nemzetek eddigi pszichológiájában a jövőben volna változás várható. Annival inkább kell ezzel számolni, mert a nagy nemzetek nem tűrhetik, hogy a kis népek közvetlen szomszédságukban állandó (óvodásban éljék le napjaikat, a nyugalmat és a békét veszélyeztessék és civódásaikba más nagy nemzeteket bevonni és érdekeltetni törekedjenek, ami azután sokkal komolyabb helyzeteket idézhet fel.

Európa legnagyobb érdeke fűződik ebből kifolyólag ahhoz, hogy azon a területen, amelyet mint Európa politikai földregésterületét jelöltem meg, ahol a békeszerződés 13 kisebb-nagyobb nemzet politikai életének új kereteit állapította meg és amely terület két oldalán az orosz és a germán expanzív akarat áll, végre 15 év után a végleges nyugalom helyreálljon, egy szilárdabb béke alapoztassék meg és az ott lakó kis népek egy igazságosabb osztály révén egymással kibékítessenek.

Mert vagy sikerül ezen kis népek között igazi békét teremteni, vagy megismétlődhetik az utolsó 300 év története és újból német, illetve orosz vezetés alá kerülhetnek; de hogy ez nem fog mindig békés úton lefolyni, az minden kétségen felül áll.

Most van a kellő időpont tehát az új rendezést keresztülvinni, amíg a legnagyobb érdekelt partnerek, az orosz és a német, oly döntő súllyal bele nem szólhatnak az eseményekbe, mint később. Később ez nehezebbé fog válni, mert akkor erősebb érdekek fognak maguknak újból érvényesülést keresni.

Oroszország ma önmagával van elfoglalva és a pánszláv program is egyelőre a lomtárban pihen. Viszont Németország gazdasága romokban hever, súlyos megélhetési gondokkal küzd és nagyhatalmi pozíciójának roncsait igyekszik egyelőre megmenteni. Az ördögöt festik a falra tehát azok, hogy maguk halászhasanak a zavarosban, akik német vagy orosz imperialista veszélyről beszélnek ma, holott éppen a német és orosz nép hozzájárulásával lehetne ma még a kis népek között igazságot tenni és a szóbanforgó területek viszonyait véglegesen rendezni, amíg újabb szövetségi kötelékek és blokkok nem jönnek létre, amelyek azután az ilyen békés rendezésnek újból az útjába fognak esetleg állani.

EURÓPÁNAK AZ A TERÜLETE, amelyről szóltam, tulajdonképpen három részre oszlik és ennek megfelelőleg a megoldandó kérdések is három csoportba oszthatók. Nem kívánok ez alkalomból foglalkozni sem a balti államcsoport kérdéseivel, sem a lengyel kérdéssel, mert mindkettőnek a természete teljesen eltér attól a problémától, amelyet a dunai államok problémájának neveznek és amely azokat az államokat érinti, amelyek a volt osztrák-magyar monarchia területén alakultak ki. Ezeknek a helyzetéről kívánok egyedül tárgyalni.

Amint már említettem, a régi Ausztria, történelmi szemüvegen keresztül nézve helyzetét, egészen 1867-ig a germán politikai érdekszférába tartozó állam volt és jóllehet területének tekintélyes része, nevezetesen Magyarország sohasem volt a német birodalomnak in-

tegráns része, az uralkodók közössége folytán, akik magyar királyok és többnyire egyúttal német császárok is voltak, továbbá a *pragmatica sanctio* folytán, amely Magyarország és Ausztria elválaszthatatlan együttes birtoklását mondta volt ki, a volt monarchia egész területe, tehát Magyarország is tulajdonképp ebbe a politikai érdekszférába vonatott be.

A Habsburgok egészen 1867-ig abban is keresték a monarchia területén uralmuk hivatását, hogy egész birodalmukból egy egységes és osztrák-német vezetés alatt álló, lehetőleg németnyelvű kormányzattal bíró államot csináljanak.

A magyar nemzet ezen tendenciának több-kevesebb sikerrel mindig ellentállott és ez volt oka 400 éves küzdelmének a Habsburgok ellen, de 1867-ig nem volt ereje hozzá, hogy ez említett törekvésüket letörje.

A Habsburg-uralom alatt álló összes népek közül hosszú ideig egyedül a magyar volt tehát az, amely ezen tradíciók ellen komolyan vette fel a küzdelmet és neki sikerült is végre 1867-ben, amikor Königsgrätznél a porosz-osztrák hegemonia kérdése Poroszország javára dőlt el, a monarchiában addig uralkodott eszmékben gyökeres változást előidéznie.

1867-ben eszmélt először a Habsburg-birodalom és dinasztiaja komolyan arra, hogy öncélú állam és hivatása nem az, hogy mint a Habsburgok családi patrimoniuma a dinasztia szupremáciáját Németországban biztosítsa, hogy nem az a rendeltetése, hogy a német nép hegemoniáját alapozza meg a saját területén, hanem az, hogy a birodalomban lakó kisebb népek összességének biztosítsa a jólétet, a fejlődést, biztosítsa nekik azt a hatalmi állást, amelyet a kis népek külön-külön nem élvezhetnének és egyúttal azokat a gazdasági lehetőségeket, amelyeket csakis egy nagyobb gazdasági egység nyújthat lakóinak. Az olasz provinciák elvesztése, valamint az, hogy Ausztria a Königsgrätz-i vereség után a német egységből kimaradt, vonta maga után, hogy Ausztria-Magyarország politikája számára új feladatok adódtak.

Énnek az új feladatnak megfelelt abban az időben az a politikai konstrukció, amely a dualizmus neve alatt ismeretes. A dualizmus tulajdonképpen elismerése volt annak a geográfiai, történelmi, politikai és gazdasági öncélú egységnek, amelyet Szent István birodalma, dacára a területén lakó sokféle népelemnek, ezer év óta a Dunamedencében a magyar nemzet vezetése mellett mindig reprezentált és amely politikai egység most harmóniában az Ausztriában vezető szereppel bíró osztrák-németiséggel volt hivatva az egész birodalom öncélú életét berendezni és irányítani.

A dualizmus abból a feltevésből indult volt ki, hogy a többi népfajok nemzeti igényei a kisebbségi jogok kiépítése révén lesznek kielégíthetők, vagy ha szükségesnek mutatkoznék, oly lokális autonómiák létesítésével, amilyent a horvátok Szent István birodalmának keretében már amúgy is régóta élveztek, vagy végre azzal, hogy a tartományi kormányzat az osztrák koronatarományokban fokozatosan az illető tartományt többségben lakó nép kezébe adatik át, mint például a galíciai tartományé a lengyeleknek.

A monarchia ezen a téren fokozatos evolúció előtt állott. És ez az evolúció a minoritást jogvédelem szisztémáján túlmenve, a lokális nemzeti autonómiák kialakulásához és végre a dualizmus megtartása mellett is a föderalizmus bizonyos megvalósítása felé vezetett volna, szóval a kettős monarchia közjogi konstrukciójának olyan átalakulásához, amelyben minden alkotórészt képező nép egyenlő nemzeti jogok élvezetébe lépett volna ugyan és bizonyos területi önkormányzattal is ruházott volna fel, de amelynek a beillesztésével a két állam, illetve a monarchia dualisztikus szerkezetébe az illető népnek valódi életszükségei, kultúrfoka, gazdasági és politikai súlya és végre nemzeti öntudatának és társadalmának fejlettsége, tehát azok a körülmények lettek volna mérvadók, amelyek nem egy formális és mechanikai, hanem egy életképes, organikus egység létrehozásánál elsősorban veendő figyelembe. Ezt az evolúciót azonban különböző körülmények hátráltatták és késleltették.

Először az a körülmény, hogy a föderalizmus a szőkébb értelemben vett Ausztria területén az ottani osztráknémet népnek az első helyről való le- és háttérbe szorulását jelölte volna, ami viszont ennél a népnél a Németországhoz való csatlakozás vágyát készült kirobbantani. Azon a napon, amelyen Badeninek, a lengyel származású osztrák miniszterelnöknek nyelvrendeletei napvilágot láttak, amelyeknek a cseh tartományi közigazgatásnak az elcsehesítése lett volna az eredménye, Bécs utcáin a Deutschland über Alles dal csendült fel és világossá vált, hogy az osztráknémet nép a maga évszázados történelme hivatását a Dunamedencében csak addig kész vállalni, amíg valóban vezető szerepet játszhatik e területen, de ha aközött kell választania, hogy valamely dunai államblokkban, amely felett szláv népek érdekei bírnak döntő súllyal, egy harmadrangú minoritás szerepét játssza, vagy aközött, hogy ebből a blokkból kiválva csatlakozást keresen a germán nép nagy tömegeihez, úgy feltétlenül az utóbbit választja. Ez az osztrák probléma lényege ma is, azzal a különbséggel, hogy az osztrák nép túlnyomó többsége leszámolt már azzal és lelkében bele-törődött ma már abba, hogy történelmi hivatása a Dunamedencében véget ért, hogy az említett értelemben az többet fel nem éledhet és ma főleg a versailles-i tilalom tartja vissza attól a csatlakozástól, amelytől a boldogulását de facto várja és reméli.

A második akadály a monarchia közjogi átalakulásának feltétlenül az volt, hogy félni kellett attól, hogy ez az átalakulás csak etappot jelentene a monarchiához tartozó nagy területrészek későbbi elszakadása felé. A monarchia területén ugyanis szerbek és románok, lengyelek és ruthének a határok mentén a monarchián kívül lakó fajrokonáikkal közvetlen szomszédságban laktak, köztük a szerbek és románok önálló nemzeti államokban. Kétségtelen, hogy így Ausztria-Magyarország nem válhatott azzá, amire sorsa predestinálta volna, t. i. hogy a dunai kis népek menedéke legyen hatalmasabb szomszédnépek uralmi törekvéseivel szemben, a dunai kis népek egységbe foglalt szövetsége, mert egyelőre éppen ezeket a kis népeket osztotta ketté és így vagy bele kellett volna nyugodnia abba, hogy idővel ezek a területek kiszakadnak a birodalomból, vagy arra kellett volna elhatároznia magát, hogy a

szomszédos önálló államokat, amelyek saját lakóira vonzóerőt gyakoroltak, a legszorosabb módon magához csatolja és ezúton egyesítse saját vezetése alatt a két állam fennhatósága alatt szétszakított kis népeket. A baj az volt, hogy a két elhatározás egyikére sem tudta magát rászánni.

A harmadik akadálya az átalakulásnak ebben az irányban a monarchia területét lakó egyes szláv népek mentalitásában keresendő, amely hovatovább inkább a pánszláv eszmekor irányába fordult el és amely irány mögött az orosz politika és az orosz rubel állott. Oroszországnak sohasem volt az a célja, hogy Ausztria szláv népeinek nemzeti igényei Ausztria részéről kielégítést nyerjenek és hogy akár nemzeti autonómia, vagy hasonló konstrukció révén a nemzeti ellentétek a monarchia keretén belül csendesüljenek le, hisz abban a Ferenc Ferdinándban látta legnagyobb ellenségét Oroszország és a pánszláv irány, aki Ausztria-Magyarországból föderális államot akart csinálni és ezért is kellett neki áldozatul esnie — hanem az volt ennek a politikai iránynak a célja, hogy a monarchia széthullását és felbomlását idézze elő és hogy annak örökébe léphessen mint eleinte az összes szláv népek patrónusa, később mint ezeknek az ura.

Ausztria a múlt század elején és 1848-ban a szláv kérdést a magyarok ellen játszotta volt ki és a magyarországi kisebb szláv népek nemzeti öntudatának pánszláv irányban való ébredését maga is elősegítette. Később észrevette ugyan az elkövetett hibát és valamely ausztrószlavizmussal próbálkozott meg, amelyet különösen a csehek fel is használtak arra, hogy maguknak mint látszólag államhű elemnek döntő pozíciókat biztosítsanak Ausztriában, de ez a próbálkozás elkésett, mert a monarchiában lakó csehek és szerbek nemzeti törekvéseit és politikáját lényegileg már Szentpétervárról irányították. Ez azonban természetesen gondolkodóba kellett hogy ejtse mindazokat, akik ettől az iránytól a maguk nemzeti létét joggal félthették, így elsősorban a magyarokat, akik nem akartak a múltban németekké válni, de még kevésbé vágytak arra, hogy idővel orosz uralom alá kerüljenek.

Megnehezítette végre ezt a fejlődést maga a dualizmus is és a magyar nemzetnek az a nagyon is jogosult és az évszázadok rendjén szerzett keserű tapasztalatok folytán indokolt törekvése, hogy a Monarchia keretén belül Szent István birodalma mint külön egység tartassák fenn, még azon esetben is, ha keretein belül kisebb autonóm területek létesítése válnék szükségessé, mint pl. a horváté, mert ennek az egységnek fenntartása a magyar nemzet független létének egyedüli biztosítéka volt a múltban, amikor minden osztrák-német expanzió az ország meghódítását és a magyar nemzet leigázását azzal kezdte volt, hogy állami területéből részeket leszakítva, azokat ha látszólag nem is, de de facto idegen közigazgatás alá helyezte.

Mіндеzen nehézségek és akadályok dacára a monarchia belső evolúciója a benne élő kis népek fokozatos nemzeti emancipációja felé haladt és ez bizonyos idő alatt organikus módon ezen népek kultúrfokához, nemzeti erőviszonyaik és súlyukhoz mérten kifejezésre jutott volna a monarchia közjogi konstrukciójában is.

A VILÁGHÁBORÚ AZONBAN véget vetett ennek az evolúciónak és a békeszerződés kontár kézzel nyúlt bele a viszonyokba az új rendezés érdekében.

Munkáját azzal kezdte, hogy minden tekintet nélkül a történelmi fejlődésre, háromféle rangba és előkelőségi fokba sorolta be a volt monarchia területén lakó népeket. Egyik részét elismerte szövetségesnek és ezeknek a kiváltságosoknak mindent megadott, amit csak kértek, sőt még azt is, amire nem különösen vágytak. Ebbe a csoportba kerültek a csehek, a szerbek és a románok. A második sorba jutottak azok a kis népek, amelyek a békeszerzők szemében nem voltak ugyan főbűnösök, mint a magyarok és német-osztrákok, de a háború végéig kitartottak ezen főbűnösök oldalán, vagy legalább nem dokumentálták volt kellőképpen, hogy ellenük árulást készülnek elkövetni. Ezeket meg sem kérdezve, egyszerűen vagy a csehekhez csapták, mint az északi szlávokhoz tartozókat, vagy a szerbekhez mint délszlávokat. így jártak a tótok és a ruthének északon, a szlovének, a horvátok és a vendek délen, akikkel szemben még azt is elmulasztották, hogy nemzeti különállásukat s egyéniségüket valamely formában elismerjék. Helyzetük az új csehszlovák és jugoszláv államban ebből kifolyólag teljesen tűrhetetlen, mert bár külön nemzetet alkotnak, még nemzeti kisebbségszámba sem mennek ma ottan, hanem egy új nemzeti kategóriához tartoznak, amelyet „elnyomott többség“ névvel lehet csak kellően kifejezni.

Végre a harmadik kategóriába soroltattak a legyőzött magyarok és német-osztrákok, akikkel szemben az eljárás vezérelve az volt, hogy tőlük minden terület elvétessék, ha azon a nem hozzájuk tartozó népeknek akár valamely parányi minoritása él. Ennek az elbánásnak lett a következménye azután, hogy a magyar nyelvterületet úgy megcsonkították, hogy 3 $\frac{1}{2}$ millió magyar, a magyar népnek egyharmad-része idegen fennhatóság alá került.

Hogy ez az eljárási metódus — tisztán nemzeti szempontból nézve a kérdést — mire vezetett, azt ma az egész világ konstemálva látja. Teremtettek két csonka országot, amely el van vágva megélhetésének legelemibb feltételeitől is és teremtettek három más életképtelen országot, melyeknek létét a belső nemzeti ellentétek és feszültségek minden pillanatban a kirobbanás veszélyével fenyegetik. Jugoszláviában ebből kifolyólag a szerbek nyílt, Csehszlovákiában pedig a csehek burkolt és leplezett diktatúrát voltak kénytelenek életbe léptetni, amely diktatúrák erőszakkal gázolnak végig az uralmuk alá jutott önálló népek és a magyar, valamint a németajkú minoritások jogain.

A békeszerzők egyáltalán nem voltak tisztában a Dunamedencében élő népek jelentőségével vagy egymáshoz való viszonyaival; ezen talán még nem is lehet nagyon csodálkozni, hiszen a szövetségesekül elismert csehek, szerbek és románok mindent kihasználtak arra, hogy őket e tekintetben félrevezessék, de hogy komoly államférfiak nem látták meg, hogy nem elég az új rendezés szempontjából geográfiai, történelmi és gazdasági egységeket darabokra zúzni és azután sorsukra bízni, mert ebből csak zűrzavar, békétlenség és új harc támadhat, amelybe ellentétes érdekeltségeik révén Európa nagy nemzetei is fel-

tétlenül bele fognak vonatni, hogy nem látták meg azt a politikai és gazdasági hivatást, amelyet a Dunamedencében szervezettségével a volt monarchia jól-rosszul Európa javára betöltött és hogy szétrombolása esetén helyébe egy más organizációról kell gondoskodni, hogy nem jutottak annak a tudatára, hogy ha a volt monarchia módszereivel biztosított békés együttélése a kis népeknek szerintük az igazság követelményeinek nem felelt meg, ezt mással helyettesítsék és hogy nem realizálták azt, hogy a békeszerződés célja mégis csak a kis népek ezen békés együttélésének megszervezése és nem a bellum omnium contra omnes előkészítése — ez olyan mulasztás és rövidlátás volt, amelyért Európa keservesen fog még megfizetni. Csak most látja Európa tisztán, hogy nem voltak bűvészek ezek a békeszerzők, akik az órát zsebünkéből kiveszik, szemünk láttára mozsárban összetörök, hogy azután mint jól járó órát hiánytalanul adják vissza, hanem kontárok, akiknek az első művelet fényesen sikerült, de azután kereket oldottak, mert a valóban darabokra zúzott órát Összerakni nem voltak többé képesek.

Voltaire nem hitt Istenben, mégis azt mondta, ha nem volna Isten, fel kellene egyenesen találni, mert a világnak egy mindent rendező akaratra szüksége van. Azok, akik a békefeltételeket kieszelték, se vették észre az Osztrák-Magyar Monarchia küldetését a Dunamedencében és nem hittek benne, de nem is találtak fel helyette valami mást, helyébe nem tettek egy más akaratot, amely mindent rendez, hanem azt hitték, hogy elég az utódokat a világra hozni és a többi majd magától fog menni.

De ezek a gyermekek torzszülöttekként jöttek a világra és ma már világos, hogy életképtelenek egytől-egyig.

Az orvos operációs késére van szükség mindegyiknél, hogy életképesé váljanak és arra, hogy egy igazságosabb osztó és nevelő akarat féktelen természetüknek, amellyel önmagukban és másban tesznek kárt, korlátokat szabjon.

Ezt az akaratot képviselte régebben az Osztrák-Magyar Monarchia és bárhogyan ítéljük is meg utólag szerepét, az az egy ma már bizonyos, hogy ezeknek a kis népeknek, de Európának is, ezen szerep betöltésével mérhetetlen szolgálatokat tett.

Pusztá létevel mindenekelőtt azt garantálta, hogy a Dunamedence népeinek egymásközi civódásai csak családi perpatvar jellegével bírtak és Európa békéjét nem zavarták; ezen kis népek érdekeinek, akiknek szava különben Európa koncertjében alig birt volna súllyal, nagyhatalmi pozíciót és figyelembevételt biztosított; garantálta katonai erejével biztonságukat, sokkal eredményesebben, mintha külön-külön kellett volna ezt vállalniok és végre egy nagy gazdasági területet foglalva egységbe, ezen sok kis nép gazdasági egzisztenciáját szilárd alapon építette ki.

Ma mindez hiányzik. A Dunamedence népei közt fellépő súrlódások, a családi perpatvar köréből kilépve, európai problémákká nőttek ki magukat, önállókká lettek e kis népek, de ezt drágán kell megfizetniök, mert szavuknak Európa nagy népei között semmi súlya nincs többé, biztonságuk fenntartása pedig óriási katonai erőfeszítés-

sei jár, amely aránytalanul terheli meg államháztartásukat. A legnagyobb csapás azonban rájuk nézve az, hogy egy 50 millió lakossal bíró gazdasági egység helyébe, amelyen belül minden népnek gazdasági produkciója és piaca biztosítva volt, egész sora lépett a parányi nemzeti vámterületeknek, amelyek mindegyikén hiányzanak vagy a produkcióhoz szükséges nyersanyagok, vagy a fogyasztó piac, sokszor a lakosság kereseti alkalmá is, úgyhogy azt kell mondanom, hogy a világgazdasági krízistől eltekintve is ezen az egész területen az összes népek megélhetése hovatovább nehezebbé válik és életstandardjuk, valamint az eddigi kultúrnívó rohamosan süllyed. Ez a körülmény természetesen nagy mértékben súlyosbítja az egyéb nehézségeket, kiélezi a politikai és nemzeti elégtelenséget és áiesíti a létért való küzdelmet, amelyet nemzet nemzet ellen folytat bent az egyes államok területén vagy a szomszédok között.

És fel van keltve ma már Európa nagy népeinek a rivalitása is azon politikai befolyás érdekében, amelyet a Dunamedence népeire gyakorolni törekszenek. A régi monarchia ezt a rivalitást nagyhatalmi pozíciója révén kizárta és ha előfordult is az, mint amire már rámutattam, hogy a monarchia szlávjai közül egyik vagy másik nép az orosz hatalomnál keresett támaszt politikai céljainak elérése érdekében, vagy a szerbek Szerbia, a románok Románia felé kacsintottak, a monarchia hatalma nagyban és egészben mégis mindig elegendő volt ahhoz, hogy minden illetéktelen beavatkozást vagy befolyást távol tartson népeitől. Ma a Dunamedence népei annak a Balkánnak a színvonalára kezdenek süllyedni, ahol a háború előtt Oroszország, a volt Osztrák-Magyar Monarchia és Olaszország rivalitása a befolyásért és politikai céljainak elérése érdekében gyakran szembeállította egymással a népeket, vagy ahol fordítva, ezen kis népeknek sikerült néha a maguk önző céljaira egyik vagy másik nagyhatalom érdeklődését lekötöni és ezen a réven a nagyhatalmak között ellentéteket teremteni.

Az ehhez hasonló folyamatot a Dunamedencében a kisantant szerződések és a kisantant és Franciaország között létrejött szövetségi kapcsolatok indították végzetes útjára a háború után. Tette ezt az a nagyhatalom, amely különben pacifista szándékait hangsúlyozza és amelynek a társadalma a békének új és az igazság elvei alapján való megszervezését óhajtja.

A HÁBORÚ UTÁN a sokat szenvedett népek leikéből ugyanis ellenállhatatlan erővel tört magának utat az a vágy, hogy a béke sokkal hatékonyabb módon biztosíttassék, mint a múltban, hogy ne egyforma erős hatalmi csoportok rivalitása, illetve ne csak az egymás katonai hatalmától való kölcsönös félelem és tisztelet biztosítsa a békét, hanem hogy a népek közti viták nemzetközi bíraskodás vagy egyeztetés útján az igazság és méltányosság elveinek a figyelembevételével nyerjenek elintézés, hogy a népek e révén biztonsághoz jutván, szereljék le hadseregeiket is, s hogy azok ellen, akik mégis támadólag lépnének fel, megfelelő nemzetközi szankciók alkalmaztassanak.

Ennek a gondolatmenetnek megvalósítása feleslegessé teszi azonban az olyan szövetségi szerződéseket, mint amilyenek a háború előtt

köttettek. Sőt ezek egyenesen ellentétben állanak a békeorganizáció azon konstrukciójával, amelyre reámutattam. Minden szövetségi szerződés casus belli-ket konstruál, ami önmagában ellentétben van azzal az elvvel, hogy a konfliktusok bíraskodás útján nyerjenek elintézés, és még abban az esetben is áll ez, ha ilyen casus belli-k csak valóban defenzív célok érdekében állapítottak volna meg, mert annak a megítélését, hogy az adott esetben valóban védelem, vagy nem inkább támadás esete forog-e fenn, az ilyen szövetségi szerződés elvonja az illetékes nemzetközi fórumtól és a szerződő felek illetékességébe utalja, ami önmagában alkalmas arra, hogy a béke érdekében létrejött organizáció működése kikapcsoltassék.

Ha azonban ez már önmagában aggályos, még nyilvánvalóbbá válik, hogy ezek a szerződések ellentétben állanak a népszövetségi gondolattal és azzal a moderm irányzattal, amely a béke fenntartását az igazság és méltányosság elveivel kívánja összekötni, ha elolvassuk a tartalmukat is, amelyekből nyilvánvaló, hogy a békeszerződések igazságtalan és méltánytalan intézkedéseinek örök időre való orthodox fenntartására és védelmére köttettek meg és a casus bellit Magyarországgal szemben például még a Habsburg-dinasztia valamely tagjának trónra emelése esetére is kimondják, holott erről a kérdéstről a békeszerződés egyáltalán nem is intézkedik.

Nyilvánvaló ebből, hogy a kisantant és a francia-kisantant szerződések a régi szövetségi szerződéseknek a mintájára készültek és következésképp nem egyebek, mint véd- és dacszövetségi szerződések a békeszerződési status quo és politikai érdekei érvényesíthetése végett.

Létrehozásuk két katasztrofális eredményt szült. Az egyik abban áll, hogy a békeszerződések igazságtalan és túrhetetlen határozmányainak revíziója útjába majdnem elháríthatatlannak látszó akadályokat emelt és ezen álláspont mellett Franciaországot is lekötötte, holott Franciaországnak közvetlen érdekeltsége ily irányban nincsen, sőt az osztrák Anschluss elhárítására talán hovatovább éppen a revízió volna szerinte az alkalmas eszköz. Másik eredménye ezen szerződésnek az, hogy a rossz példa könnyen eredményezheti Európának újból két rivális táborra való szakadását, különösen ha a leszerelés kérdésében nem sikerül a megegyezést létrehozni. Azt a közvetlen következményt azonban máris megérlelte ez az új blokkképződés, hogy Közép-Európa, nevezetesen a Dunamedence minden kérdésének megoldásánál a nagyhatalmak rivalitása napról-napra jobban jelentkezik, s e révén is a legégetőbb problémák megoldása is lehetetlenné vált.

Ideje volna tehát, hogy a francia közvélemény meggyőződjék arról, hogy az egész Európa nyugalalmát sokkal inkább lehetne biztosítani azzal, ha a Dunamedencében a tarthatatlanná vált békeszerződési intézkedések igazságos és komoly revíziója révén a kis népek egymással kibékíttetnének, kollaborációjuk ezúton előkészíttetnék és ezáltal a Dunamedence népeinek olyan öncélú organizációja teremtetnék, amely e területről a vele szomszédos hatalmas népek illetéktelen befolyását kirekeszteni és hogy Franciaországnak is nagyobb érdeke fűződik ehhez, mint ahhoz, hogy a mai igazságtalan és veszedelmes állapotnak török-szakad garatálásával az ott lakó népek egy csekély

hányadát Franciaország járszalagán tartja ugyan, de az összes többi annál biztosabban behajtja az ellenkező táborba és ezen a réven Európa előbb-utóbb újból két rivális táborra fog oszlani.

Amíg ez a meggyőződés Franciaországban nem tör magának utat, addig minden revíziós törekvés, nézetem szerint, meddőségre van kárthatva, mert beleütközik ezen ország domináló túlhatalmába, de addig hiú ábrándnak fog bizonyulni minden kísérlet arra is, hogy a Dunamedence népeinek valamely kollaborációja eszeltessék ki, amely gazdasági téren a normális kereskedelmi szerződésen túlmenne, vagy pláne hogy valamely politikai kollaboráció jöjjön létre, amely az ott lakó népeket közös nevezőre hozni volna hivatva, s minden erre irányuló kísérlet újabb kudarchoz vezetne.

Két kardinális probléma megoldása van tehát függőben a Dunamedencében, az egyik a szerződések revíziójának a kérdése, a másik a kis népek kollaborációjának a megorganizálása. A revízió a prius, de éppúgy szükség van a második műveletre is, ez azonban csak a népek kibékítése után, revízió révén érhető el.

Azok a kísérletek, amelyek a revízió kikapcsolásával, vagy megkerülésével vélték a békének gazdasági téren egy szilárdabb bázist teremthetni, vagy nem voltak őszinték vagy a helyzet félreismerésén alapultak. Nem voltak őszinték, amennyiben csak azt célozták, hogy Magyarországot és Ausztriát valamely módon a kisantant gazdasági szférájába becsalják, hogy azután politikailag denaturalizálják őket, vagy naivak voltak, mert nem vették észre, hogy a kisantant államainak a gazdasági politikája egyszerű függvénye nemzeti politikájuknak és például Magyarország és Csehország közt nem azért nincs most évek óta normális kereskedelmi szerződés, mert reális gazdasági nehézségek állanak megkötésének az útjában, hanem azért nem volt ilyen köthető, mert a csehszlovák kormány a cseh piacnak a magyar agrártermékek elől való elzárásával egy olyan időpontban, amikor más szomszédos államok szintén az agrárvédelmi irányra tértek át, a magyar államot politikai téren remélte térdre kényszeríthetni.

Mi azonban tudjuk, hogy nem lehet a farkast és bárányt más közösségre rávezetni, mint arra, amelyben a farkas a bárányt felfalja. Az a politika pedig, amely a kis népek felé azt kiáltja, hogy béküljetek ki, de ugyanakkor mindent elkövet, hogy a népek egyik részének a rovására elkövetett igazságtalanságok és sérelmek fennmaradjanak és hogy a hatalmi eszközök összesége is az egyik fél kezében legyen, az emberföltött és lélektanilag lehetetlent követel a megalázott féltől, mert nyilvánvaló, hogy az ilyen kibéküléshez hiányzik az erősebb félnél a komoly szándékról tanúskodó önmegtartóztatás, a gyengébbnél pedig ebből kifolyólag nem születhetik meg a komoly bizalom, mert félnie kell attól, hogy az ilyen kibékülés tulajdonképpen nem jelentene egyebet, mint teljes kiszolgáltatását és alávetettségét a másik fél alá.

HOGY OKFEJTÉSEMBEN egy lépéssel tovább mehessek, az eddig mondottakat röviden összefoglalom:

A békeszerződések a nemzeti önrendelkezési jog elvének a félretételével részrehajlóan és nemzeti szempontból igazságtalanul rendez-

ték a Dunamedencében az ott lakó népek viszonyait, mert három kategóriába sorolták őket és az elbánásnál nem az igazság szempontjai, hanem az illető népnek a háborúban tanúsított magatartása volt a döntő szempont.

Ezzel az eljárással a már úgysis meglévő régieken kívül olyan új ellentétek keletkeztek ezen népek között, amelyek állandóvá teszik köztük az ellenségeskedést.

A békeszerződések az Osztrák-Magyar Monarchia régi geográfiai, történelmi és gazdasági egységének diszmembrációjával egyidőben nem gondoskodtak arról és hozzáteszem, már az igazságtalan osztály folytán nem is gondoskodhattak arról, hogy az általa betöltött hivatást más organizáció vegye át, s a Dunamedence népeit valamelyes egységbe foglalva és kollaborációjukat biztosítva, nekik biztonságot, gazdasági téren prosperitást, a nemzetközi életben érdekeiknek védelmet és a nagyobb hatalmak rivalitásától való mentességet biztosítson. Ezen eljárásnak következménye az, hogy ez a terület hova-tovább a nagyhatalmak rivális befolyása alá került, ami az ellentétek kiélesedését vonta maga után.

Ezt a folyamatot Franciaországnak szövetségi politikája indította meg, amely ellentétben áll a béke modern organizációjának gondolatával és amely Franciaországot anélkül, hogy Németország elleni politikai küzdelmében bármilyen komoly haszna lehetne belőle, a békeszerződésbeli orthodox status quo mellett kötötte le a Dunamedencében.

Ezzel akarva nem akarva útjában áll az orvoslás egyedüli lehetőségének, amely csakis a népek közti igazságosabb osztályon, különösen a trianoni szerződés gyökeres revízióján épülhet fel és amelynek keresztülvitele után lehet szó a Dunamedence népeinek olyan komoly együttműködéséről, amelynek szüksége nyilvánvaló, ha nem akarnak ezen népek idővel újból ahhoz hasonló helyzetbe kerülni, mint amelyet szomszédaik túlereje folytán hosszú évszázadokig voltak kénytelenek eltűnni.

Hogy a Dunamedencében a nagyhatalmak rivalitása kifejlődően van, az érthető és természetes következménye ezeknek a szerződéseknek. A politikai bizonytalanság, az ellentétek, amelyeket a népek között teremtettek, automaticæ vonják ezt maguk után.

Nem lehet a szomszédos nagyhatalmakra, se Németországra, se Oroszországra nézve sem mindegy, hogy a mai káoszról mi alakul ki itten. Mindenekelőtt Németországnak vitális érdekévé vált, hogy ez a terület ne kerülhessen valamely vele ellenséges nagyhatalom befolyása alá. Amíg az Osztrák-Magyar Monarchia létezett, háta fedve volt; ma déli és keleti határain vele szemben ellenséges érzületű államok keletkeztek. Életbevágó érdeke ezen helyzetből kifolyólag, hogy legalább a Dunamedencében hasonló helyzet kialakulását megakadályozza.

Németország gazdasági expanziójának a világpiacra, kolóniáiban elvesztése, flottájának megsemmisülése, idegenben elhelyezett tőkéinek lefoglalása és a világkereskedelmi viszonyokban beállott változás véget vetett a németiség magasabb színvonalú megélhetésének, minél-

fogva ma kénytelen a hozzá legközelebb eső Közép-Európa piacának a nyitvatartására, kényszerhelyzetében tehát szintén jobban reá van utalva, mint Valaha.

De nem mindegy Olaszországra nézve se, hogy milyen irányt vesz a politikai élet a Dunamedencében, hogy nem kerülnek-e itt a népek szláv vezetés és irányítás alá, ami hátvédül szolgálna egy nagyszláv birodalom kialakulásához a Balkánon; ez pedig viszont az Adria keleti partjainak a birtokát és az Adriának zárt olasz tengeri mivoltát tenné kétségessé. Vagy mindegy lehetne-e Olaszországra nézve, hogy a Dunamedence népei akár német, akár francia befolyás alá jutnak?

Hiheti-e végre komolyan valaki, hogy az orosz történelemnek az a periódusa véglegesen a múlté már, amely az összes szlávok egységének a jelszavával évszázados harcban először Törökország európai birodalmát röpitette a levegőbe és azután ugyanezen jelszóval másik nagy riválisa, az Osztrák-Magyar Monarchia elpusztításához fogott! Hiheti-e valaki komolyan, hogy ezen célokért azzal az önzetlen szándékkal küzdött, hogy désintéressement-t jelentsen be felszabadított szláv testvérei sorsával szemben, ha harca sikerrel járna?

Vagy nem inkább átmeneti időket élünk-e ebből a szempontból? és a mai Oroszország erényt formál gyengeségéből, s utóbb aktivitásának újabb periódusa következik majd?

Amint látható, a Dunamedence népei fölött a kérdőjelek tömege lebeg, nem úgy mint a háború előtt és Európa nagyhatalmainak tekintélyes része lázasan dolgozik azon, hogy ezen népek sorsának irányítását kézbe vegye és a jövő kialakulását a maga érdekeivel harmóniába hozza.

A revízió, az új berendezkedés kérdése ennél fogva az igazság, a méltányosság, s a kis népek életkérdéséből a nagy nemzetek politikai kérdésévé nőtte ki magát, és ezek minden olyan megoldásnak útját állni igyekeznek, amely érdekeiket sérthetné, még ha ez a megoldás a tárgyilagos igazság szempontjából a legindokoltabbnak és a legszükségesebbnek mutatkozik is.

EZZEL RÁMUTATTAM azokra a súlyos nehézségekre, amelyek a Dunamedence problémái helyes megoldásának az útjában állanak. Valóban oly nagyok ezek a nehézségek, hogy a sorstól mélyen lesújtott magyar nemzetnek láttukra kétségbe kellene esnie.

Van-e kiút ebből a helyzetből? veti fel minden magyar ember maga előtt e kérdést nap-nap után.

És mégsem csüggedünk, mert bízunk az igazság erejében, mert bízunk az emberi haladásban és mert bízunk önmagunkban is.

Nem mintha azt hinnénk, hogy valamelyes újabb háborús komplikáció hozhatná meg a fordulatot. Nem! Ellenkezőleg úgy érezzük, hogy egy újabb háború a legnagyobb szerencsétlenség lenne, amely érhet, mert még az is veszélybe kerülhetne, ami megmaradt, márpedig igazán nincs többet veszíteni valónk.

De mibe helyezzük akkor a bizalmunkat, fogják sokan kérdezni önök közül. A Népszövetségbe? Közvetlen tárgyalásokba szomszédainkkal? A nagyhatalmakba? vagy mibe? A legnagyobb tisztelet

mellett is, amelyet a Népszövetség intézménye iránt érzünk, tisztában vagyunk azzal, hogy a mai összetételében és szervezete mellett a revízió nagy és nehéz problémájával megbirkózni alig volna képes. Pedig legszebb feladatát képezhetné, amellyel a békét szüárd alapokra fektetné. Gróf Apponyi Albert, a magyar kormány genfi főmegbízottja, halála előtt egyik genfi beszédében a Népszövetség feladatairól szólva azt mondta: „Nem létezik más konzervatív politika, mint a határozott evolúció politikája. Csak ha lesz bátorsága a Népszövetségnek arra, hogy az érvényben levő nemzetközi jogot alapjaiban vizsgálja felül, azt szigorú bírálat alá vegye, hogy megállapíthassa, vajjon az igazságosság elveivel és a nemzetek komoly érdekeivel összhangban áll-e, csak akkor fogunk egy valódi, egy tartós és végleges békét teremthetni.“ De bizonyos rezignációval tette hozzá egyúttal: „Nem tudom, hogy az élők sorában leszek-e abban az időben.“

Ebben az utolsó rövid pár szóban benne foglaltatik az az egész kritika és szkepsis, amelyre minden objektív ember jogosult, aki a Népszövetség működését figyelemmel kíséri. Nem mintha az emberekben volna a hiba. Az intézmény szervezeti szabályai teszik egyelőre majdnem lehetetlenné, hogy olyan kérdések, amelyekben a szembenálló államok el vannak szánva arra, hogy álláspontjuktól nem tángítanak, megoldást, vagy legalábbis az igazság követelményeihez mért megoldást nyerjenek. És ezek közé tartozik elsősorban a békeszerződések revíziójának a kérdése.

Még kevésbé lehet remélni, hogy a Dunamedence államainak egymásközi közvetlen tárgyalása valamelyes megfogható eredményel járhatna. A beati possidentes, akik ezenfelül úgy diplomáciai, mint katonai téren minden hatalmi eszköz felett rendelkeznek, hogy a háborús zsákmányt megvédjék, ma még igen távol állanak annak a felismerésétől, hogy túlfeszítették a húrt a győzelem pillanatában és hogy más népek jogosult életérdekeinek rovására visszaéltek a kedvező pillanattal. De van-e a nemzetek életében egyáltalán más momentum, amelyben ily felismerés lelkükben megszületik, mint az a pillanat, amikor már késő? És ha van, annak felismerésétől bevallásáig még igen hosszú az út. Néha ezt a kis utat, az utolsó lépést az élen álló politikusok önzése, vagy morális féltékenysége barrikádozza el. Nézetem szerint hamarabb, korábban várható és remélhető, hogy az elkövetett hibák felismerése azoknál következik be, akik nem közvetlenül érdekelt felek, akik nem direkt élvezői és hasznothúzóik az elkövetett igazságtalanságnak, akiknek az életére tehát nem az így előállott egoisztikus haszon a döntő, hanem az a kedvezőtlen közvetett reperkusszió, amely Európa békéjére és nyugalomára ebből a helyzetből származik. Értem ezalatt a nagyhatalmakat és azoknak közvéleményét. Ez a felismerés a nagy nemzetek közvéleményében ma már nagy utat tett meg.

Európa öt nagyhatalma közül négynél alig kétséges többé, hogy ez a felismerés gyors ütemben halad előre; csak még Franciaországban van elmaradva ez a felismerés, ahol azonban lassan-lassan a közvélemény szintén kezd ezzel a gondolattal komolyan foglalkozni és kezdi felismerni, hogy a trianoni béke örökké fenn nem tartható,

mert igazságtalan, kezdi felismerni, hogy Franciaország nem vállalhatja egy részrehajló és igazságtalan jogállapot fenntartása érdekében örök időkre a zsandár szerepét a Dunamedencében és kezd különösen annak a tudatára is ébredni, hogy a Dunamedence népei az európai békének szilárdabb pillérei lesznek, ha egy igazságos osztály révén közöttük komoly megértés jön létre és e révén Öncélú életet kezhetnek, ennek érdekében egymással barátságos kollaborációt fenntartva, mint hogyha a mai igazságtalan és tarthatatlan állapotok további erőszakolása révén két táborra osztatnak és ennek következtében annak a tábornak is, amely ma francia oldalon van, a szövetségi értéke hovatovább teljesen lecsökken.

Azon a napon, amelyen ez a felismerés az összes nagyhatalmnál utat tör magának, meghúzták a trianoni szerződés lélekharangját; akkor, nézetem szerint, formai kérdéssé válik, hogy a revízió a Népszövetség útján, direkt tárgyalások, vagy mindkettő révén bonyolítassák le, mert Európa legnagyobb nemzetei egyhangú akaratával olyan kis országok, amelyek létüket és határaikat nekik köszönik, szembe nem szállhatnak.

Addig az időpontig mi magyarok dolgozni fogunk s türelemmel várunk; összes szomszédainkkal normális gazdasági relációk teremtésére és ennek érdekében áldozatokra is képesek vagyunk. De ezen túlmenő gazdasági vagy politikai blokkokba be nem lépünk és kár a sok fáradságért, amelyet ily tervek kieszelésére addig az időpontig fordítanak, amíg egy igazságosabb új osztály révén valódi béke és barátság nem létesül a Dunamedencében. Minden ilyen blokkban való együttműködés csak őszinte barátok közt lehetséges. Nincs alapja és eleve felbomlásra van ítélve az olyan kollaboráció, amelybe minden fél hátsó gondolatokkal lép be; sokkal nyíltabb és férfiasabb nép a magyar, semhogy ezt Őszintén meg ne mondaná vagy hogy ilyenre kapható lenne. Ha a kiengesztelődés egy igazságos új osztály útján lehetővé válik, a kívánt kollaboráció önmagától fog megszületni, mert a viszonyok szükségessé teszik és mert akkor a bizalom is megszerzhető, amely ma hiányzik.

A Tardieu-terv, a dunai konföderációs terv és egy sora más hasonló variánsoknak, mind egy és ugyanazon betegségben szenvednek: gazdasági koncepciók, amelyek azonban a gazdasági bajokat nem oldják meg, politikai hátsó gondolatokból születtek meg; vagy fordítva azt lehet mondani róluk, hogy politikai tervek gazdasági köpenyegbe burkolva, amelyek többé-kevésbé mind abból a célból eszeltettek ki, hogy Magyarország látszólagos gazdasági kedvezményekkel a kisantant hatalmi csoportjának érdekszférájába tereitessék be, anélkül, hogy a revízió terén előzetesen elégtételhez jutott volna.

Gazdasági téren az a baja ezeknek a koncepcióknak, hogy az, amit Magyarországnak látszólag nyújtanak, vajmi keveset jelent a számára. A régi Osztrák-Magyar Monarchia 50 milliós lakosságával egy kiegyensúlyozott gazdasági egységet alkotott. Ausztria cseh és alpesi tartományai fejlett iparral bírtak és vevői voltak a régi Magyarország, a volt Galícia és Bosznia-Hercegovina, tehát a monarchia keleti része agrárfeleslegeinek, ezek viszont az iparilag fejlett tartományok ipari

produktumainak piacát képezték. Sem a mezőgazdaság, sem az ipar így nem voltak lényegileg arra utalva, hogy vámkülföldön keressenek piacot. És miután a monarchia védvamos kereskedelmi politikát folytatott, Prágában és Bécsben a magyar búzával, borral, gyümölcs-csel és állattal nem konkurrálhatott az amerikai vagy kanadai búza, a francia és az olasz bor, vagy az argentinai hús, a romániai vagy szerbiai élőállat. Viszont Magyarország területein nem foglalhatta el az osztrák és cseh acél és gépárúk, a reichenbergi posztó és cseh porcellán és üvegipar termékei elől a piacot a német vagy a francia vagy az amerikai ipar a maga termékeivel. Ebből kifolyólag a mezőgazdaság is magas árakat élvezett. A monarchia diszmembrációja ennek az Eldorádónak véget vetett. Ma Bécsben és Prágában kanadai búzából készült kenyeret, Argentínában, Lengyelországban vagy Szerbiában hizlalt disznó- és marhahúst esznek, olasz és francia bort isznak és mi magyarok csak nagy nehézséggel vagyunk képesek feleslegeink egy csekély hányadát, és ezeket is ruinózus árakon, ezeken a közeli piacokon elhelyezni; a megmaradt résszel pedig kénytelenek vagyunk a távolabbi olasz, svájci, francia, német piac után szaladgálni, nagy fuvar költségek mellett; hasonlóvá vált Ausztriában és Csehországban az ipar helyzete. Eredménye ennek a felfordult világnak az lett, hogy az ipari államok, nevezetesen Ausztria és Csehország, csakhogy az iparban munkát nem találó népességüknek, a mezőgazdasági országok pedig, hogy a mezőgazdasági foglalkozásból kiszoruló lakosságuknak kenyeret adhassanak, hozzáfogtak az egyik az ő mezőgazdaságának mesterséges fejlesztéséhez, a másik pedig új iparok létesítéséhez, ezzel természetesen új akadályokat teremtve a kölcsönös forgalomnak.

Ezen az állapoton nem segítene, bármily plauzibilisnak látszik is, a volt monarchia utódállamainak újból egy gazdasági egységbe való összefoglalása. Magyarország mezőgazdaságán nem segítene például azért, mert ezen összefoglalás révén olyan túlnyomólag mezőgazdasági produkcióval bíró területek, mint a volt román vagy szerb királyság területei, Besszarábia, Macedónia, Montenegró területei stb., amelyek a háború előtt nem tartoztak a volt monarchiához, mind belekerülnének ebbe az új gazdasági egységbe és ebben az ipari és mezőgazdasági termelés között régebben fennállott egészséges egyensúlyt a mezőgazdaság rovására teljesen felborítanák, úgyhogy a magyar termékek ily nagyobb gazdasági egység létesítése esetén sem jutnának sem biztosabb és konkurenciától mentesebb piachoz, sem a világszerte minden mezőgazdasági produktuma tekintetében a belső piacon el nem helyezhető nagy feleslegekkel bírva.

Ezen csak az segíthetne, ha az ipari utódállamok nem az összes, hanem csak egy-két agrárjellegű utódállammal egyesülnének, vagy fordítva az agrárutódállamok nemcsak a két ipari utódállammal egyesülhetnének, hanem rajtuk kívül még másokkal is.

De ennek megint más két akadálya van. Az egyik abból áll, hogy a szűkebb területre korlátozott megoldás beleütköznék a kisantant politikai konstrukciójába, mert az új egységből az agrárállamok közül vagy Romániának vagy Szerbiának kellene kimaradnia, Magyarország

kimaradásáról centrális geográfiai fekvése folytán nem lehet szó, ez azonban a kisantant gazdasági téren való szétszakadását jelentené, ami ellen az egész kisantant védekezne, de elsősorban a mostohább elbánásban részesülő agrártagja. A tágabb körű megoldás azonban Franciaország érdekébe ütközik, miután mint felvevő piac Franciaország a dunai államok szempontjából alig jöhet szóba és így ezen megoldásnál politikai vezetőszerpe is kérdésessé válhatnék.

Második nehézsége abban áll, hogy egy ilyen kisebb gazdasági blokk létesítése a cseh, de különösen az osztrák iparra nézve sokkal kevesebb vonzóerővel bírna, miután e révén kisebb és elégtelen fogyasztópiachoz jutna csak, amelyen ezenfelül az osztrák iparnak az erősebb cseh konkurenciával kellene osztozkodnia.

Amint a mondottakból látható, gazdasági alapon megoldható lenne ugyan a probléma, de ennek útját állja a kisantant egész politikai konstrukciója, ezért inkább fordítva: gazdaságilag rossz és értéktelen megoldások kínáltattak fel eddig a legkülönbözőbb variációkban, amiből az egyik félnek politikai haszna volna ugyan, de amibe viszont a másik fél természetesen nem mehet bele. Komoly átmeneti segítséget gazdasági téren a dunai államok számára mindaddig, amíg a politikai kérdések megoldása révén egy végleges gazdasági megoldás is lehetővé válik, egyedül a legújabbban Genf-ben benyújtott olasz terv megvalósítása jelentene, amely tudomásom szerint azt javasolja, hogy a dunai utódállamok egymásközt és bármely más állammal mezőgazdasági produktumaik tekintetében, Ausztria pedig ipari termékeire nézve olyan kétoldalú preferenciális szerződéseket köthessenek, amelyekben foglalt előnyöket más, harmadik fél ne igényelhesse a maga számára. Ez a javaslat tehát azon felismerésből kiindulva, hogy a monarchia volt területén alakult államok a monarchia egységes és védett gazdasági területének diszmembrációja folytán egészen kivételes nehéz gazdasági helyzetbe kerültek, azt indítványozza, hogy minden állam olyan kedvezményeket adhasson neki, amelyeket másoknak, akik nincsenek ebben a kivételes helyzetben, épp azért ne legyenek kénytelenek megadni. Egy nemzetközi segítőakció lehetőségének a megteremtéséről van tehát szó e javaslatban, amelyben mindenki belátása szerint venne részt. Mindenki azt adná, amit tud és akar. Ez a megoldás senkit sem kényszerít, még az utódállamokat sem kényszeríti egymásközt arra, hogy valamely gazdasági blokk prokrusteságyába feküdjenek. Az érdekek szabad játékának nyit teret, épp azért elfogadható és hasznosnak minősíthető ez a terv. Végleges megoldást nem jelent azonban ez sem. Végleges megoldásnak csakis valamely nagyobb gazdasági egységnek vagy egységeknek újból való kialakulását lehet tekinteni, miután a technika fejlődése és a közlekedés gyorsítása a termelési processzus teljes átalakulását vonja maga után és parányi termelési egységek és fogyasztópiacok független fennállását és autarchiára való törekvését lehetetlenné teszi, illetve ilyen területek gazdasági életére sorvasztólag hat. De ilyen nagyobb gazdasági egységek új kialakulásának előfeltételül a Dunamedencében azon politikai akadályoknak és megkötöttségeknek elhárítását kell tekinteni, amelyek a rezonábilis gazdasági szempontok érvényesülését lehető-

lenné tették eddig. A helyes út a fordítottja tehát annak, amelyet eddig követtek. Eddig mindig arra tettek kísérletet, hogy gazdasági eszközökkel hozzák egymáshoz közelebb a politikai téren szétválasztott és egymással szembeállított népeket. Kisült azonban, hogy a józan gazdasági rendezésnek a politikai kérdések képezik a legfőbb akadályát.

Mentol tovább experimentál tehát Európa a legkülönfélébb tervekkel, akár gazdasági téren, akár harcában a világgazdasági krízis ellen, akár más téren is, például a leszerelés terén, vagy a béke megszervezésének egyéb problémái terén, hovatovább világossá fog és kell hogy váljék, hogy egész Európa centrális nagy problémáját, t. i. a békeszerződések revíziójának a kérdését se félretenni, se más úton eliminálni, sem megkerülni nem lehet; minden munka addig, amíg ennek megoldására Európa vezetői magukat reá nem szánják, csak foltozás lesz, már pedig a folt a folton sohasem lehet tartós. Annak a tudatára kell ébrednie a világnak, hogy a békeszerződések Európa népei között olyan irreparábilis szakadékokat, oly új ellentéteket kreáltak, amelyek minden téren újból és újból kiütkeznek és minden probléma megoldásánál mérgező hatást fejtenek ki. A békeszerződés határozmányai olyan mérgező hatású gócpontot alkotnak Európa testén, amelyből a geny a vérkeringés révén az egész szervezet minden részében elterjedt és ma az egész test összes szervét át és átjárta. Az élet összes funkciói ez úton súlyos zavarokkal küzdenek és minden lokális gyógymód, amely a betegségnek csak egyes területeken jelentkező szimptomáit kezeli, sikertelen kell hogy legyen. Az a politikai metódus, amely a gazdasági bajok leküzdésére, a béke garanciáinak a megszilárdítására, a leszerelés keresztülvételére, a Duna problémáinak a megoldása céljából a népek baráti együttműködését és a győzők és legyőzöttek kollaborációját hordozza nap nap után az ajkán, de ugyanakkor mindent elkövet, hogy a hajmeresztő igazságtalanságok, amelyek a békeszerződésben elkövetettek és a népek egyik részében a súlyos megalázottság és az elkeseredés érzetét tartják ébren, mindenáron fenntartassanak, sohasem lesz képes egyetlen egy kérdésre is olyan megoldást találni, amely a szembenálló két tábor kielégítené. 15 év óta egy helyben tapos tehát a világ és eredménye ezen eljárással eddig csak az volt, hogy a győzők közvéleményében az a benyomás erősödik, hogy a legjobb szándékú közeledés is hiábavaló, viszont a legyőzötteknél a folytonos csalódás érzete kél lábra és az a hit erősödik meg, hogy a nagy hangon hirdetett béketörekvések mögött más nem áll, mint képmutatás és oly szándék, amelynek nem az igazi béke megteremtése a fő, hanem a mai hatalmi viszonyoknak állandóvátétele.

A kérdések ezért megoldatlanul húzódnak konferenciáról konferenciára, a világ helyzete pedig katasztrofálisan romlik, az ellentét és a szakadékok a népek között és a kölcsönös bizalmatlanság csak mélyülnek.

NEM LEHET TEHÁT és nem lesz lehető elkerülni a gyökeres revíziót, különösen a Dunamedencében nem, ahol a békeszerződésnek elsősorban területi intézkedései azok, amelyek minden tårén katasztrofális helyzetet teremtettek és radikális revízióra szorulnak.

Nem lehet a területi revíziót sem megkerülni, sem kijátszani.

Újabbán abból a táborból, amely érhető okokból a revízió ellen mindent elkövet, egy megtévesztő jelszó indított útnak, amely szerint nem arra van szükség, hogy a határok revidéáltassanak, hanem a határok eltüntetésére van szükség a kisebbségi jogok liberális kezelése és kiépítése révén.

Azok hangoztatják, akiknek módjukban áll ezt két hét alatt valóra váltani és ezzel be is bizonyítani, hogy ez az eljárás a helyes.

Miért nem fegyvereznek le akkor bennünket azzal, hogy ezt valóban keresztülviszik? Hiszen minden szónál szebben beszél a tett. És egy rövid experimentum tényeivel szemben minden argumentum hiábavalóvá válnék.

Azok hangoztatják azonban ezt, akik ugyanakkor, amikor e szót szájukon kiejtik, népszámlálási trükkökkel népes magyar városok lakosságának ajkán némitják el a magyar szót, akik ugyanakkor kisebbségeik egész sajtóját egy tollvonással letiltják, vezetőiket bebörtönzik, egyesületeiket lezárják és vagyonukat elkobozzák.

A hang valóban Jákobé, a kéz azonban Ézsaué és így az ígéret blaszfémiává válik, amelynek merészsége előtt kövémeredten áll az ámuló magyar közvélemény.

Ez volna az a megoldás, amely után mindenki áhítozott? Ennek a megoldásnak volnának olyan garanciái, amelyek a népek jövő békéjét biztosítani képesek? Ez az a szikla, amelyre Európa nyugalma felépíteni lehet?

Ha megvalósítására valóban ígéret tétetnék, mi garantálná megtartását? A második ígéret? amelynek értéke, a százszorosán megszegett első után, százszorosán kevesebb!

Vagy talán a Népszövetség? Az a Népszövetség, amely a kisebbségi anyagi jog kifejlesztése terén egy lépést előre tenni nem tudott, a lefolytatott kisebbségi per-esetekben pedig még ennek a primitív jognak az érvényét sem tudta eredményesen biztosítani vagy megsértéséért a károsultaknak komoly elégtételt szerezni?

Nem, ennél komolyabb garanciákra van a Dunamedence népeinek szüksége, mert 15 év szomorú tapasztalata a magyar nemzetnek azt a bizonyosságot szerezte meg, hogy a magyar faj egy harmadrésze balkáni metódusnak lett a békeszerződés által kiszolgáltatva, ez az állapot vérébe és húsába vág és ennélfogva egy új rendezésnél egész más garanciákra lesz szüksége, mert a Balkán-népeknél csak egy garancia komoly és ez a szemet szemért és fogat fogért elvben ölt náluk testet.

Ennek a garanciának a gyakorlatba való átültetése azonban azt jelentené, hogy a területek megosztása révén ugyanannyi román, cseh vagy szerb kerüljön magyar fennhatóság alá, mint amennyi magyart Románia, Csehország vagy Szerbia fennhatósága alatt meghagyni akarnak, mert csak ez garantálná azt, hogy a magyar kisebbségekkel szemben a mostani balkáni bánásmód megszűnik. Ezt a garanciát is, amint látjuk, csak a területi revízió adhatná meg, amely végeredményében ennél a megoldásnál sem volna elkerülhető.

Felesleges tehát hozzája ilyen kerülő úton jutni, annyal inkább, miután Magyarországnak semmi kedve sincs arra, hogy esetleg fenn-

hatósága alá kerülő nem magyar alattvalókat egyszerű túszoznak vagy retorziós objektumoknak tekintszen, akikkel adott esetben rosszul is kellene bánnia, hogy a hasonló bánásmódtól az idegen fennhatóság alá került magyarokat megmentse.

Sokkal egyszerűbb, logikusabb és humánusabb tehát az, hogy olyan revízió vitessék keresztül, amely a magyar és a többi nemzetnek elkövetett sérelmeket célirányos és igazságos módon, radikálisan orvosolja.

Mi ennek az eljövételében vallásos hittel hiszünk és bízunk. Hozzá a magyar nemzet credo-ja sorsának mai sötét éjszakájában.

Én a revízió érdekében a magyar népnek azzal a régi ragaszkodásával, tiszteletével és bizalmával fordulok a hatalmas angol nemzethez támogatásért, amelyről még a háború nehéz napjaiban sem feledkezett meg. Ha segítő kezét életének legsúlyosabb óráiban Anglia feléje kinyújtja, örökké hálás lesz érte a magyar nemzet. Bizalmunk Anglia felé fordul, mert mi úgy érezzük, hogy Angliának csak egy érdeke van a Dunamedencében és ez abból áll, hogy az elkövetett igazságtalanságok kiküszöböltessenek és ezen a révén újból béke, jólét és megelégedés térjen vissza a föld ezen területére és vele együtt az annyi megpróbáltatást átélt magyar nép lelkébe is. Mi azt reméljük és bízunk benne, hogy Anglia ebben az esetben is hű lesz nagy és nemes tradícióihoz, amelyek ezt az országot mindig az igazság, a fair play, a jogtalanul üldözöttek oldalára állították.

Azzal az áhítatos meggyőződéssel teszem le a revízió kérdésének minden magyar előtt szent ügyét az angol közvélemény asztalára, hogy ezzel ezt a legjobb helyre bíztam a világon.

BETHLEN ISTVÁN GRÓF